

УДК 330.3:504.03

кандидат економічних наук, Каличева Н.Є.

Українська державна академія залізничного транспорту

ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Стаття присвячена проблемам еколого-економічного розвитку сучасного процесу виробництва товарів та надання послуг за рахунок використання економічного механізму управління природокористуванням. Запропоновано напрями та шляхи формування природоохоронних заходів при організації виробничого процесу.

Ключові слова: підприємство, виробництво, екологічна економіка, природокористування, охорона навколишнього середовища.

Каличева Н. Е. Принципы эколого-экономической оценки производственного процесса / Украинская государственная академия железнодорожного транспорта, Украина, Харьков

Статья посвящена проблемам эколого-экономического развития современного процесса производства товаров и предоставления услуг за счет использования экономического механизма управления природопользованием. Предложены направления и пути формирования природоохранных мероприятий при организации производственного процесса.

Ключевые слова: предприятие, производство, экологическая экономика, природопользование, охрана окружающей среды

Kalicheva N. E. Principles of ecological-economic assessment of the production process / Ukrainian state academy of railway transport, Ukraine, Kharkov

The article is devoted to problems of ecological and economic development of

production process of goods and services through the use of economic mechanism of environmental management. Proposed directions and ways of formation of environmental measures under the organization of the production process.

Key words: enterprise, production, environmental economics, environmental management, environmental protection

Вступ. Екологія та економічне зростання одні з основних складових ефективного та надійного розвитку суспільства. Лише усвідомлення того, що стан навколишнього середовища та соціально-економічний розвиток міста, регіону, країни, континенту тощо взаємопов'язані призведе до покращення життя на планеті та забезпечить добробут наступних поколінь.

Багатогранність сучасної виробничої система призвела до необхідності перегляду поглядів виробників щодо охорони навколишнього середовища. Адже, активізація сучасного виробництва призводить до необхідності використовувати нові моделі господарювання спрямовані на еколого-економічне протікання технологічних процесів.

Таким чином, розвиток сучасного суспільства вимагає перегляду підходів до охорони навколишнього середовища.

Питанням формування ефективної та надійної системи природокористування присвячено багато праць вітчизняних та закордонних фахівців. Дослідження раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища під час ведення виробничої діяльності представлена у працях Мельника Л.Г., Гусева А.А., Дорогунцова С.І., Хлобистова Є.В., Векличя О.О., Данілішина Б.М. [1–7] та багатьох інших. Однак, у цих дослідженнях недостатньо висвітлений механізм управління природокористуванням та охороною навколишнього середовища при організації виробничого процесу, що зумовлює необхідність подальшого їх детального вивчення.

Формулювання мети статті та завдань. Мета статті заключається у розгляді основних складових економічного механізму управління

природокористуванням при організації суспільного виробництва.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що екологізація виробництва та раціональне використання природних ресурсів, як пріоритети розвитку сучасного суспільства, призводять до необхідності повного перегляду відношення виробників до стану навколишнього середовища.

В середині ХХ століття людство почало приділяти увагу охороні навколишнього середовища шляхом використання у виробничому процесі природоохоронних технологій: очищення відходів та їх утилізацію тощо. А вже наприкінці сторіччя суспільстві почало відбуватися повне переосмислення цінності природи, що призвело до переоцінки основних цінностей для людства. Виробники та споживачі почали приділяти увагу екологізації виробничого процесу, що вилилось у розвиток сфери виробництва екологічних товарів і послуг. Розвиток такого типу виробництва вплив не лише в охорону навколишнього середовища, а й у формування високорентабельної сфери економічної діяльності.

Але на даний час ще досить багато виробничих факторів, котрі призводять до забруднення навколишнього середовища. Саме тому, застосування економічного механізму управління у сфері природокористування та охорони навколишнього середовища необхідне для регулювання майнових інтересів виробників, що призведе до розуміння залежності між економічною вигодою та дотриманням екологічних вимог при організації процесу виготовлення продукції чи надання послуг.

Управління в сфері природокористування має базуватися на: екологічному оподаткуванні; фінансово-кредитному регулюванні природоохоронній діяльності за рахунок застосування пільгового-кредитування, субсидування тощо; державній підтримці підприємств, які застосовують природоохоронні технології та виробляють екологічно чисту продукцію чи надають екологічно чисті послуги; створенні системи екологічної сертифікації; ліцензуванні на використання природних ресурсів та ін.

Конкретні заходи економічного стимулювання економічного механізму

управління природокористуванням залежать від рівня, на якому воно проводиться. Так на рівні працівників це проявляється у формі заробітної плати, штрафів, премій тощо; на рівні підприємства – це ціна кінцевого продукту чи послуги, прибуток, фонди економічного стимулювання; на рівні держави – фінансова, цінова та податкова політика.

В подальшому, для ефективного поєднання виробничого процесу та процесу охорони навколишнього середовища, формування економічного механізму природокористування передбачає [8]:

- вдосконалення обліку та оцінки природно-ресурсного потенціалу для створення єдиної системи забезпечення управління природокористуванням на національному, територіальному та місцевому рівнях;

- введення платежів за користування природними ресурсами із врахуванням їх економічної оцінки;

- вдосконалення системи платежів за забруднення навколишнього середовища;

- вдосконалення системи фінансування екологічних програм і заходів щодо охорони навколишнього середовища;

- формування ринку екологічних робіт і послуг;

- впровадження обов'язкового та добровільного екологічного страхування для покриття витрат, які виникають в результаті техногенних аварій;

- залучення іноземних інвестицій для впровадження передових, екологічно безпечних технологій та ін. природоохоронних заходів;

- вдосконалення нормативно-правової бази економіки природокористування тощо.

Варто зазначити, що система показників еколого-економічного рівня виробництва враховує основні аспекти діяльності підприємств спрямовані на природоохоронну діяльність та рівень впливу виробничого процесу на навколишнє середовище, що відображається як [9]:

- дослідження впливу екологічних факторів на кінцеві виробничі,

економічні та фінансові результати виробничо-господарської діяльності;

- характеристика еколого-економічної оцінки виробничого процесу протягом певного періоду часу;

- регулювання природокористування з використанням екологічного фактора при приватизації майна, ціноутворенні, маркетингових дослідженнях, розробці бізнес-планів тощо.

Таким чином, комплексна оцінка еколого-економічного стану виробництва показує як рівень екологічності господарської діяльності відображається на ефективності діяльності підприємства [10].

Висновки. Доцільність застосування комплексного показника еколого-економічного стану виробництва пов'язана із організаційно-технічним рівнем виробництва, з місцем розташування виробництва та іншими факторами.

Варто зазначити, що в ринкових умовах кожне підприємство повинне мати чітку перспективу виробничо-екологічного розвитку та механізм регулювання господарської поведінки на екологічній основі. Необхідність застосування такого механізму визначається наступними складовими: системою платного природокористування; екологічними та фінансовими важелями екологізації виробництва; розвитком ринку екологічних товарів і послуг; запровадженням екологічного страхування; зростанням ролі громадськості при вирішенні регіональних екологічних проблем.

Розгляд принципів еколого-економічної оцінки виробничого процесу показує, що прийняття оптимальних управлінських рішень має комплексний організаційний характер, який ґрунтується на екологічних засадах, а комплексна оцінка ефективності природоохоронної діяльності підприємств визначається системою екологічних показників.

Література:

1. Мельник Л. Г. Экологический фактор в процессах развития социально-экономических систем / Л. Г. Мельник // Социально-экономический потенциал устойчивого развития / Под ред. проф. Л. Г. Мельника (Украина) и проф. Л.

Хенса (Бельгія). – Суми: ИТД «Університетская книга», 2007. –С. 425–441.

2. Гусев А.А. Современные экономические проблемы природопользования / А. А. Гусев. —М.: Междунар. отношения, 2004. —208 с.

3. Дорогунцов С.І. Удосконалення управління природокористуванням в АПК / С.І. Дорогунцов, П.П. Борщевський, Б.М. Данилишин. – К.: Урожай, 1992. – 128с.

4. Мельник Л. Г. Екологічна економіка / Л. Г. Мельник. —[3-тє вид., випр. і допов.]. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. —367 с.

5. Хлобистов Є. В. Екологічна безпека трансформаційної економіки : монографія / Є. В. Хлобистов / РВПС України НАН України / –К.: Агентство «Чорнобильінтерінформ», 2004. – 336 с.

6. Веклич О. О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні / О.О. Веклич. — К.: Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів, 2003. — 88 с.

7. Данилишин Б. М. Природно-екологічний потенціал в стратегії сталого розвитку України / Б. М. Данилишин // Наука та наукознавство. –2006. –№3. – С. 94 – 100.

8. Голян В.А. Економічний механізм природокористування/ В.А. Голян // АгроСвіт. – 2007. – №8. – С. 5 – 12.

9. Коренюк П.І. Еколого-економічна ефективність відтворювальної системи продовольчого комплексу: теорія, методологія, практика: моногр. / П.І. Коренюк. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2005. – 355 с.

10. Інституціональні засади та інструментарій збалансованого природокористування: монографія / [С. К. Харічков, Н. М. Андрєєва, О. А. Воробйова, І. М. Дишловий та ін.]; за ред. д.е.н.,проф. С. К. Харічкова. –Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2010. – 484 с.

References:

1. Melnyk L. The ecological factor in the processes of socio-economic systems / L. Melnik // Social-economic potential of sustainable development / edited by prof.

L. G. Melnik (Ukraine) and prof. L. Хенса (Belgium). -Sumy ETC «University book», 2007. -P. 425 - 441.

2. Gusev A. A. Modern economic problems of nature management / A. A. Gusev. -M: Proc. relations, 2004. -208 p.

3. Dorogyntsvov S.I. The improvement of the nature management in AIC / S.I. Dorogyntsvov, P.P. Barshcheuski, B.M. Danylyshyn. - K.: Vintage, 1992. - 128 p.

4. Melnyk L. G. Ecological Economics / L.G. Melnik. - [3-e Izd., corr. and additional.]. -Sumy ETC «University book», 2006. -367 p.

5. Khlobustov E.V. Environmental safety of economic transformation : the monography / E.V. Khlobustov / CSPF of Ukraine of the NAS of Ukraine / -K. : Agency «Chernobylinterinform Agency», 2004. - 336 p.

6. Veklich A. O. Economic mechanism of environmental regulation in Ukraine / A. O. Veklich. - K.: Ukrainian Institute for environmental and resources research, 2003. - 88 p.

7. Danylyshyn B. M. Nature-ecological potential in the strategy of sustainable development of Ukraine / B. M. Danylyshyn // Science and science knowledge. - 2006. -№3. - P. 94-100.

8. Golyan V.A. Economic mechanism of nature management/ V.A. Golyan // Agromir. - 2007. - №8. - P. 5-12.

9. Koreniuk P.I. Ecological-economic efficiency of the reproductive system of the food complex: theory, methodology, practice monograph. / P.I. Korenyuk. Dnepropetrovsk: DGFA, 2005. - 355 p.

10. Institutional framework and tools balanced use of natural resources: monograph / [S. K. Harichkov, N. M. Andreeva E. A. Vorobieva, I. M. Drawbar and other]; edited by doctor of economics professor S. K. Harichkova. - Odessa : IPREED NAS of Ukraine, 2010. - 484 p.